

ECOLOGISCHE WERKPROTOCOLLEN WET NATUURBEHEER.

PROTOCOL BTG.27.: Oever vergraving en profilering in watergangen met platte schijfhoren. Ecologisch werkprotocol t.b.v. uitvoering binnen de Wet Natuurbescherming

Project specifieke informatie

Project:

Inrichting Natuurnetwerk Nederland Krimpenerwaard, cluster A & B

Voorgenomen ontwikkeling

Voor het veenweidegebied Krimpenerwaard is een gebiedsovereenkomst gesloten waarin verschillende overheden afspraken hebben gemaakt in het kader van natuurontwikkeling, waterbeheer, landbouw & recreatie en toerisme. Natuurontwikkeling in het kader van Natuurnetwerk Nederland (NNN), gecombineerd met het creëren van een bijpassend robuust en duurzaam watersysteem in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn hierbij leidend.

De Krimpenerwaard betreft het grootste nu lopende NNN-realisatie project in Zuid-Holland. De nadruk ligt op de realisatie van waternatuurodoelen, weidevogel- en botanische doelen alsmede de realisatie van een robuuste ecologische verbinding die samenhang heeft met de NNN in omringende regio's.

Het natuurgebiedsplan is verankerd in het bestemmingsplan van de gemeente Krimpenerwaard en het natuurgebiedsplan van de provincie Zuid-Holland. Aankoop van gronden, zelfrealisatie door grondeigenaren en onteigening heeft onderdeel uitgemaakt van de voorbereidende fasen.

Verplaatsing en / of aanpassen van begrenzing is mede hierdoor niet mogelijk. Ecologisch gezien wordt verschuiving naar andere delen niet gezien als een wijziging van effecten of verbetering van de potenties. Mogelijke effecten vanuit de verschillende invalshoeken zullen ook in andere delen van de Krimpenerwaard in gelijke mate optreden. Geconcludeerd wordt dat er geen andere bevredigende oplossing mogelijk is voor het gepland alternatief.

De werkzaamheden worden in twee clusters uitgevoerd in de periode juni 2024- december 2027.

Voor alle deelgebied is getoetst aan welke voorwaarden vanuit de Wet natuurbescherming moet worden voldaan (Arcadis, 2021). Waar nodig zijn aanvullende onderzoeken uitgevoerd. Gebleken is dat voor de soort *Platte schijfhoren* een ontheffingsaanvraag noodzakelijk is, omdat leefgebied van de soort aanwezig is binnen de projectlocaties.

Wettelijk belang

Het wettelijk belang op grond waarvan ontheffing wordt aangevraagd betreft: **'bescherming flora en fauna'**. In het kader van het verkrijgen van een ontheffing is het van belang dat gewerkt wordt via een soortspecifiek ecologisch werkprotocol.

Beschikbare informatie ecologie:

- Gedragscode Wet natuurbescherming voor Waterschappen;
 - Aanvullend soort onderzoek platte schijfhoren & boerenzwaluw NNN Den Hoek-Breur T.D. & R.G.Slagboom 2021 –AO2021/09
 - Nader onderzoek Platte schijfhoren NNN Krimpenerwaard – Janse J.W.E., Ecoresult rapport ER20221207v01
 - QuickScan Wnb + aanvullend onderzoek platte schijfhoren Berkenwoude – Terlouw R.J.S., 2020 – BT.RAPP.2020/47
 - Nader onderzoek Wnb- Tiendweg west Lekkerkerk naar platte schijfhoren – Terlouw R.J.S., 2020 – BTG.RAPP. 2020/40
 - Onderzoek Platte schijfhoren Zoetermeerse Meerpolder- Broeckx, 2021-Bureau Waardenburg 2021
 - Toelichting ontheffingsaanvraag Wnb platte schijfhoren Zoetermeerse Meerpolder - Notitie Waardenburg BV 29/06-2021
 - Soorteninformatie Stichting Anemoon inzake platte schijfhoren - <https://www.anemoon.org/flora-en-fauna/soorteninformatie/soorten/id/826/platte-schijfhoren>
 - Informatie bestanden Nederlandse soorten - <https://minlnv.nederlandsesoorten.nl/content/platte-schijfhoren-anisus-vorticulus>
-

Soort specifieke informatie

De platte schijfhoren is een kleine waterslak met een opvallend plat, schijfvormig huisje met afmetingen van 6 x 0,8 cm en maximaal 5 windingen. De platte schijfhoren kan worden verward met andere soorten schijfhorenslakken.

De platte schijfhoren komt voor in zoete, heldere en schone wateren met een rijke begroeiing. Vaak in draadalg-vegetaties. Ook in andere vegetaties, zoals in wateren met krabbenscheer. Daarnaast soms op de wortels van o.a. lisdodde en vergelijkbare oever gebonden planten. De soort leeft niet in verontreinigd of brak water.

De platte schijfhoren kan het hele jaar door worden aangetroffen, zij het dikwijls in aanzienlijk kleinere aantallen dan de meeste andere inlandse waterslakken. Het beste is de soort waar te nemen in de zomer en in het najaar, omdat dan de onderwatervegetatie goed is uitgegroeid en de dieren zich niet hebben teruggetrokken in of op de bodem.

De platte schijfhoren behoort tot de zwaardere beschermde soorten binnen de Wet natuurbescherming. De soort is aangewezen onder BERN II en Habitatrichtlijn IV als beschermde soort.

In de Rode lijst heeft de soort de status 'kwetsbaar'.

De platte schijfhoren in de Krimpenerwaard

De platte schijfhoren is een onregelmatig voorkomende soort in de Krimpenerwaard, die zijn hoogste dichtheid in de noordelijke polders nabij Gouda, Gouderak en Ouderkerk aan de IJssel lijkt te hebben (*Terlouw R.J.S., diverse jaren*).

Om meer inzicht te verkrijgen over het mogelijk voorkomen van de platte schijfhoren heeft in de nazomer van 2022 een inventarisatie in alle deelgebieden van de inrichting NNN Krimpenerwaard plaatsgevonden (*Ecoresult, 2023*). De selectie van de te bemonsteren sloten heeft plaatsgevonden op als geschikt beoordeelde habitats en door aanwezigheid van waterplantenvegetaties en goed ontwikkelde oevervegetaties met in het water doorgroeïende vegetaties. Reeds ten bate van de najaarsschouw geschoonde sloten zijn vermeden. Er heeft zowel een steeknet bemonstering als het afzoeken van oever- en watervegetaties plaatsgevonden.

Duurzame staat van instandhouding

Het voorkomen van de Platte schijfhoren is nog niet voldoende systematisch onderzocht. Het is daarom niet te zeggen op hoeveel plekken de soort daadwerkelijk is verdwenen. Wanneer er op een inventarisatie-eenheid van één of vijf kilometer wordt gekeken, komt wel een trend naar voren. Voor beide schaalniveaus geldt het volgende: in de atlashokken die zowel vóór als na 1990 zijn onderzocht, blijkt de Platte schijfhoren vóór 1990 veel meer te zijn waargenomen dan na 1990. Op basis van deze resultaten staat de Platte schijfhoren op de Rode lijst. Analyses laten zien dat de soort vooral na 1960 minder wordt teruggevonden in hokken waar ze eerder wel was waargenomen. Het is echter niet geheel duidelijk in welke mate deze conclusie beïnvloed is door verschillen in de wijze waarop naar de soort is gezocht. Experts geven echter te kennen dat er ook volgens hun beleving een aanzienlijke afname van de soort heeft plaatsgevonden. De afname is waarschijnlijk vooral te wijten aan de vermessing van sloten, plassen en meren, waardoor het water minder helder werd en op veel plaatsen onderwater vegetaties zijn verdwenen. Ook met betrekking tot de recentere ontwikkeling ontbreekt voldoende informatie, maar aangenomen wordt dat het wat beter gaat met de Platte schijfhoren, in ieder geval in natuurgebieden. In grote delen van Nederland voldoet de waterkwaliteit echter nog niet aan de eisen van platte schijfhoren.

De beoordeling van het toekomstperspectief is hierdoor matig ongunstig. Wanneer men er in slaagt de vermessing in kleine wateren terug te dringen, zal de platte schijfhoren zich waarschijnlijk weer kunnen herstellen. De landelijke instandhoudingsdoelstelling betreft: "Behoud omvang en kwaliteit van leefgebied ten behoeve van behoud populatie" (Stichting Anemoon, 2008).

Relevante activiteiten tijdens projectontwikkeling Krimpenerwaard

Ten bate van de projectdoelstelling zullen oevers worden vergraven en watergangen worden verruimd waarbij habitat en exemplaren van de soort platte schijfhoren kunnen worden aangetast. Situaties waarbij dit kan optreden zijn:

- Het verruimen van watervoerende profielen ten bate van de realisatie van de eigen waterhuishouding voor de natuurgebieden;
- Het aanleggen van natuurvriendelijke oevers anders dan profileren in het terrestrisch deel waarbij niet in de watergang en eerste zone oeverplanten wordt gegraven ("flauw talud oever");
- Aanleggen en of verwijderen van bestaande dammen en bruggen;

Beoogde aanpak:

- Voor de werkzaamheden wordt een ontheffing Wet natuurbescherming aangevraagd;
- In de opdracht is opgenomen dat gewerkt dient te worden volgens onderhavig ecologisch werkprotocol;
- Binnen de opdracht is ecologische begeleiding voorzien.

Ecologisch werkprotocol

Onderdeel a - Voorbereidende werkzaamheden en activiteiten

1. De werkzaamheden worden uitgevoerd onder ecologische begeleiding;
2. Bij het vergraven van oevers wordt de te bewerken oever minimaal twee dagen vooruitlopend aan het profileren uitgeknipt met een maaikorf van net onder de waterlijn tot circa 0.50 meter op het terrestrische deel van de oever. De uitgeknipte oevervegetatie wordt verplaatst naar een oever binnen het zelfde peilgebied die niet zal worden vergraven. Langs deze oevers wordt de uitgenomen vegetatie dun uitgespreid.

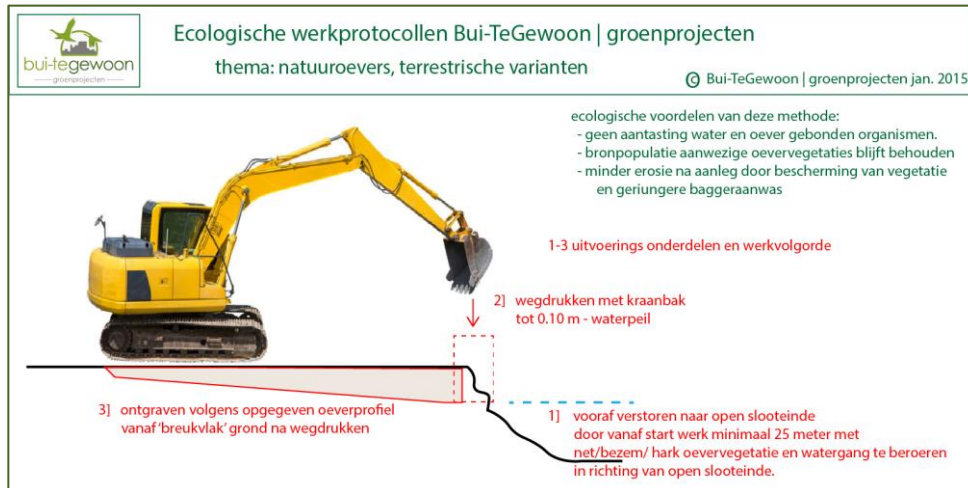
Onderdeel b - Werkperioden en voorwaarden

1. Werken worden in beginsel uitgevoerd in de periode van 15 juni – 31 oktober. Dit is de veilige periode voor de soort platte schijfhoren en sluit aan op een periode tussen de voortplanting en de winterrust van vissen en amfibieën. Daarnaast hebben in deze periode vrijwel alle waterplanten zaad gezet;
2. Werkzaamheden worden niet uitgevoerd bij temperaturen onder het vriespunt;

- Op watersysteem niveau wordt maximaal 50% van het gebied betrokken in de werkzaamheden, zodat leefgebied en een bronpopulaties worden gespaard, dieren kunnen vluchten en gebaggerde delen opnieuw kunnen worden bevolkt;

Onderdeel c - Mitigatie en compensatie

- Bij het profileren van oevers in een flauw talud van water naar maaiveld wordt een sparende techniek toegepast voor de eerste 30 tot 50 centimeter op de overgang water naar land. De sparende techniek bestaat uit het met de kraanbak naar circa 5 centimeter onder water drukken van genoemde oeverstijf. Het breukvlak dat in het terrestrisch deel ontstaat wordt vervolgens geprofileerd in flauw talud naar maaiveld, waardoor niet in de overgang van water naar oever wordt vergraven. Naast platte schijfhoren biedt deze werkwijze ook bescherming aan tal van andere diersoorten op het snijvlak van water naar land (zorgvuldigheidsbeginsel), worden reeds aanwezige doelsoorten van oeverplanten gespaard en wordt erosie van de oever voorkomen of beperkt. Een schetsmatige uitwerking van de aanpak bij deze zogenaamde flauw taludoevers is opgenomen in onderstaande figuur.

- Bij de nieuwe inrichting is voorzien in de aanleg van natuurvriendelijke oevers op circa 30% van de beschikbare oevers en het realiseren van een eigen waterkwaliteit gericht op natuurdoelen. Daarnaast worden mestgiften in het natuurbeheer beperkt tot enkele percelen met een weidevogeldoelstelling en in hoeveelheid. Oever- (3 meter) en greppelzones (2 meter) worden gevrijwaard van mestgiften. Als gevolg hiervan zal waterkwaliteit en oever en watervegetatie in kwaliteit toenemen wat de habitat voor platte schijfhoren zal verbeteren.
- De werkzaamheden zijn van tijdelijke aard en tasten tijdelijk een deel van het leefgebied van de platte schijfhoren aan. Het leefgebied wordt na de werkzaamheden hersteld in oorspronkelijke staat. De aanwezige vegetatie in oevers en sloten wordt voor de werkzaamheden aan de watergangen verplaatst naar een andere geschikte watergang, waardoor zoveel mogelijk voorkomen wordt dat platte schijfhorens gedood worden. Er blijft voldoende watergang beschikbaar voor de soort. Na de werkzaamheden worden de watergangen weer beschikbaar voor de soort. Het is dan ook aannemelijk dat de platte schijfhoren in de omgeving van het plangebied aanwezig blijft. De staat van instandhouding van de platte schijfhoren komt niet in gevaar, door te werken conform het voorgestelde ecologisch protocol. Na uitvoering van de werkzaamheden zal de habitat voor de platte schijfhoren in kwaliteit verbeteren.